

2021. gada 30. novembrī

Nr. 3.6/2021-145

Zemkopības ministrija

pasts@zm.gov.lv

Informācijai:

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

pasts@varam.gov.lv

Pārresoru koordinācijas centrs

pkc@pkc.mk.gov.lv

Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā

comm-rep-latvia@ec.europa.eu

Latvijas Dabas fonds (LDF) nosūta savu atzinumu par Zemkopības ministrijas (ZM) mājaslapā publicēto Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskā plāna (KLP SP) 2023.-2027. gadam projektu.

Ar nožēlu esam spiesti konstatēt, ka ZM sagatavotais KLP SP projekts neparedz nopietnus risinājumus nedz problēmām, kas saistītas ar klimata krīzi, nedz bioloģiskās daudzveidības krīzi, bet gan lielākoties ir vērsts uz iepriekš uzņemta kursa – lauksaimniecības industrializācijas – noturēšanu.

Atkārtoti lūdzam KLP SP detalizētu informāciju par konkrētu ekoshēmu un agrovides pasākumu ieguldījumu ES “Zaļā kursa” mērķu sasniegšanā! Līdz šim ne par vienu no pasākumiem, izņemot pasākumu “BIOLOĢISKĀ LAUKSAIMNIECĪBA”, nav sniegta informācija par to, kāds būs attiecīgā pasākuma devums (absolūtās un relatīvās mērvienībās) konkrēto mērķu sasniegšanai (piem. samazināt SEG emisijas, samazināt amonjaka emisijas, samazināt AML lietošanu, samazināt pesticīdu lietošanu). Tāpat mēs esam sarūgtināti par to, ka vienīgais “Zaļā kursa” rādītājs, kuru līdz šim publiski ir definējusi ZM, neatbilst iepriekš

solītajam – publiski tika pausts, ka 2027. gadā 20% no lauksaimniecībā izmantotās zemes apsaimniekos ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm, taču KLP SP šis mērķis ir 18,78 %.

Lūdzam skaidrot, vai un kā KLP SP piedāvātās intervences nodrošinās Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā Nr.11102/21 (2021. gada 28. jūlijs) izvirzīto nosacījumu “nodrošināt 7,5 % no ikgadējiem izdevumiem saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu bioloģiskās daudzveidības mērķiem 2024. un 2025. gadā un sākot ar 2026. gadu – 10 %”!

KLP SP sagatavošanas gaitā LDF gan atsevišķi, gan kopā ar citām vides sabiedriskajām organizācijām ir vairākkārt norādījis uz nepilnībām saistībā ar ZM piedāvātajām vides intervencēm:

1) Lai gan pašreizējā KLP reforma sola “lielākus mērķus vides jomā”, mēs esam vīlušies, ka **finansējums pasākumam LA 12 “Natura 2000 maksājums mežiem” ir plānots tikai pirmajiem trim KLP SP gadiem (2023.-2025. gads)** un nekāds atbalsts nav plānots 2026. un 2027. gadā. Arī atbalsta likmes ir saglabātas tajā pašā līmenī, kāds tās bija 2014.–2020. gada finanšu plānošanas periodā un kuras tika aprēķināts 2013. gadā – desmit gadus pirms KLP SP ieviešanas. **Atbalsta likmes ir nepietiekamas** un neatbilst Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izveidotās darba grupas “Kompensācijām par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos pilnveidošanai” ieteikumam, kas norāda uz vajadzību būtiski paaugstināt atbalsta likmes. Vēlamies norādīt, ka ZM piedāvājums ir pretrunā ar likuma “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās” 2. panta otro daļu, kurā paredzēts, ka: “Ikgadēju atbalsta maksājumu par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijās (Natura 2000) izmaksā normatīvajos aktos par lauku attīstības atbalsta piešķiršanu noteiktajā kārtībā no attiecīgo Eiropas Savienības fondu līdzekļiem”.

2) Pasākums LA 10.5 “Zālāju biotopu apsaimniekošana” ir Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam (LAP) pasākuma “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” turpinājums. 2015. gadā šajā pasākumā tika ieviesta atbalsta likmju diferenciācija, kas paredzēja, ka kompensāciju aprēķina, pamatojoties uz dažādu biotopu grupu (klašu) sienu ražu – jo mazāka ir raža, jo lielāka ir atbalsta likme. Tomēr šī pieeja attiecībā uz likmju diferencēšanu neņēma vērā nedz apsaimniekošanas sarežģītību, nedz dzīvotņu iznīcināšanas risku (aparot vai apmežojot). Tāpēc lielākajai daļai palienes pļavu ir viszemākais atbalsta līmenis (96 EUR/ha), tāpat kā citiem biotopiem, ko raksturo augsta biomasas ražība, taču daudzos gadījumos tie ir grūti sasniedzami, vai arī ar augstu gruntsūdeni, kas apgrūtina to apsaimniekošanu. Jau 2015. gadā Lubāna ezera krastos saimniekojošie zemnieki vērsās pie Zemkopības ministra Jāņa Dūklava un Vides un reģionālās attīstības ministra Kaspara Gerharda ar lūgumu rast risinājumu, un abi ministri solīja palīdzēt, taču līdz šim brīdim risinājums tā arī nav atrasts. Atbalsta likmju

nepietiekamību attiecībā uz LA 10.5 apstiprina arī Dabas aizsardzības pārvaldes projekta “Dabas skaitīšana” apkopotie dati, kas rāda, ka laikā no 2017. līdz 2021. gadam ir iznīcināti 7 % (4 201 ha) aizsargājamo zālāju biotopu, un lielākā daļa platību ir apertas. Tas ir nepārprotams signāls, ka KLP SP piedāvātās **atbalsta likmes nav konkurētspējīgas attiecībā pret ienākumiem, ko var gūt no laukaugu audzēšanas (un atbalsta maksājumiem, kas saistīti ar šo kultūru audzēšanu)**. Turklāt mēs esam nobažījušies, ka atbalsta likmes putnu biotopu apsaimniekošanai (5. un 6. klase zālājiem plānoti 96 €/ha un 115 €/ha) nebūs adekvātas un lauksaimnieki tiks motivēti šīs platības izmantot ienesīgākam apsaimniekošanas veidam – kultūraugu audzēšanai. Pasākums LA 10.1. “Zaļās joslas” ir labs piemērs atbalsta līmenim (742-890 €/ha), kāds ir nepieciešams, lai stimulētu lauksaimniekus piedalīties agrovides pasākumos, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana.

Atbalsta maksājumu LA 10.5 iespējams apvienot ar citiem atbalsta maksājumiem (piemēram, TM 1, TM 2, TM 4.6, TM 4.7 un LA 11) un atkarībā no saimniecības īpatnībām šie papildu maksājumi var svārstīties no 152 līdz 300 €/ha, tādējādi kopējā atbalsta likme kļūst konkurētspējīgāka. Taču iepriekš rakstītais neattiecas uz atbalstu 4. kategorijas zālāju biotopiem (338 €/ha), kas atrodas ārpus lauku blokiem un nevar pretendēt uz citiem maksājumiem. Tāpēc uzskatām, ka KLP SP paredzētā atbalsta likme 4. kategorijas zālājiem nav pietiekama, lai nodrošinātu zālāju biotopu saglabāšanu.

3) Vērtējot KLP SP piedāvātās ekoshēmas, secinām, ka izvēlētie pasākumi lielākoties nav pārbaudīti un negarantē pasākumiem izvirzīto vides mērķu (klimats, gaiss, ūdens, augsne, bioloģiskā daudzveidība, ainava) sasniegšanu līdzvērtīgā mērā kā, piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība. Atkārtoti aicinām **ekoshēmu atbalstu paredzēt tikai tādiem pasākumiem, kuriem ir nepārprotama pozitīva ietekme vides mērķu sasniegšanā.**

- **TM 4.1. Atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecību.** Tā kā šis maksājums ir turpinājums šī perioda “zaļināšanas maksājumam”, kas nav spējis mazināt lauksaimniecības ietekmi uz vidi, kopumā esam skeptiski par šāda pasākuma lietderību. Šajā un ekoshēmās paredzētajai mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu (AAL) plānošanai un uzskaiti ir jābūt pamatprasībai maksājumu saņemšanai un tā būtu jāiekļauj “nosacījumu sistēmā”. Labāka plānošana un uzskaitē negarantē būtisku AAL samazinājumu, saskaņā ar ES “Zaļā kursa” prasībām. Līdz šim gan ZM, gan Valsts augu aizsardzības dienesta (VAAD) publiski paustā informācija liecina, ka jau tagad Latvijas lauksaimnieki izmanto AAL un minerālmēslus tikai galējas nepieciešamības gadījumā, līdz ar to apšaubāms ir pieņēmums, ka labāka plānošana nodrošinās šo resursu izmantošanas samazinājumu.

- TM 4.2. **Ekoloģiski nozīmīgas platības.** Atzīstam, ka šī ekoshēma ir ar visskaidrāko ieguldījumu vides mērķu sasniegšanā, taču lūdzam izvērtēt atbalsta likmes apjomu salīdzinājumā ar citiem vides pasākumiem, piem., atbalsta likmēm agrovīdē pasākumā LA 10.5, kas, neapšaubāmi, dod daudz lielāku ieguldījumu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā.
- TM 4.3. **Optimāla augsnes pH līmeņa uzturēšana augu augšanai.** Lai gan nenoliedzam, ka augsnes kaļķošana atsevišķos gadījumos var sniegt ieguldījumu arī vides mērķu sasniegšanā, uzskatām, ka šis pasākums nebūtu jāiekļauj ekoshēmās. Kā to apliecina KLP SP, lauksaimniecības zemju kaļķošana primāri kāpina produktivitāti un līdz ar to lauksaimnieku ieņēmumus, un nav izprotams, ko tieši šis maksājums kompensēs.
- TM 4.4. **Saudzējošā lauksaimniecības prakse.** Tā kā pasākuma īstenošanai nepieciešamo iekārtu iegādei ir plānots investīciju atbalsts un pasākuma ieviešana nav saistāma ar papildu izmaksām lauksaimniekiem, neatbalstām finansējuma atvēlēšanu šī pasākuma īstenošanai. Papildu atbalsts būtu attaisnojams tikai tādā gadījumā, ja lauksaimnieks spētu pierādīt augsnes organiskās vielas un fosfora palielināšanos augsnē. Atgādinām, ka sākotnēji ZM piedāvājumā šis pasākums tika piedāvāts kombinācijā ar augu aizsardzības līdzekļu lietošanas samazināšanu.
- TM 4.5. **Oglekli un amonjaka emisijas mazinājoša lauksaimniecības prakse.** Kā jau iepriekš rakstījām, šajā un citos pasākumos paredzētajai mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu plānošanai un uzskaitēi ir jābūt pamatprasībai maksājumu saņemšanai un tā būtu jāiekļauj “nosacījumu sistēmā”. Labāka plānošana un uzskaitē nekādā veidā negarantē būtisku AAL un mēslošanas līdzekļu samazinājumu, saskaņā ar ES “Zaļo kursu”. Tā kā pasākuma īstenošanai nepieciešamo iekārtu iegādei ir plānots investīciju atbalsts un pasākuma ieviešana nav saistāma ar papildu izmaksām lauksaimniekiem, neatbalstām finansējuma atvēlēšanu šī pasākuma īstenošanai. Tāpat vēlamies norādīt, ka emisiju pieaugums Latvijas lauksaimniecībā ir galvenokārt saistāms ar augkopības ražošanas attīstību un intensificēšanos un, lai arī atbalstāma ir emisiju mazināšana lopkopībā, mums nav saprotams, kāpēc nav mērķtiecīgu pasākumu būtiskai emisiju mazināšanai tieši augkopībā.
- TM 4.6. **Ilggadīgo zālāju saglabāšanas veicināšana lopkopības saimniecībās.** No zālāju platību uzturēšanas pozitīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību ir sagaidāma tikai tādā gadījumā, ja šie zālāji tiek apsaimniekoti ekstensīvi (zālāji tiek nopļauti un novākti vienu reizi sezonā vai ekstensīvi noganīti).

Pamatojoties uz augstāk rakstīto, esam spiesti paziņot, ka LDF nevar atbalstīt ZM sagatavoto KLP SP projektu, līdz tajā nav veikti būtiski uzlabojumi, kas citu starpā paredz atbilstošu finansējumu vides un it īpaši bioloģiskās daudzveidības izaicinājumu risināšanai!

Ar cieņu,

Ģirts Strazdiņš

Latvijas Dabas fonda direktors

A.Briedis 26309648

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU
UN SATUR LAIKA ZĪMOGU